

Bydgoszcz, 26 luty 2026 r.

dr hab. Aleksandra Błachnio, prof. ucz.

Wydział Psychologii

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

w Bydgoszczy

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Darshiki Thejani Bulathwatta

Psychosocial Well-being Among Individuals with Chronic Kidney Disease Undergoing Hemodialysis Treatment and Their Caregivers: A Mixed-method Study in Sri Lanka and Poland

napisanej pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Marioli Bidzan

promotor pomocniczy Pani dr Judyta Borchet

Pani mgr Darshika Thejani Bulathwatta w swojej rozprawie doktorskiej podejmuje problem dobrostanu psychospołecznego pacjentów z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów. W skali globu liczba osób chorujących na PChN zatrważająco wzrasta czyniąc ją jednym z najczęstszych schorzeń cywilizacyjnych, którego etiologię łączy się z cukrzycą, nadciśnieniem tętniczym oraz otyłością. Choroba ta zbyt często późno jest wykrywana co prowadzi do przedwczesnej śmierci (por. NIK, 2025 *Diagnostyka i zapewnienie opieki nad pacjentami z przewlekłą chorobą nerek*). Wpisane w leczenie hemodializy generują ogromne obciążenie psychiczne (Ibrahim i in., 2023), które obok roli opiekunów jako potencjalnie kluczowego źródła wsparcia dla chorujących, wymagają lepszego rozpoznania. W tym kontekście wartość rozprawy jest nie tylko aktualna, ale i społecznie arcyważna. Bezsprzecznym atutem jest wypełnienie luki kulturowej przez rezultaty

badan mgr Darshiki Thejani Bulathwatta, gdyż w literaturze przedmiotu dominują analizy danych ze Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej, pozostawiając pacjentów szczególnie z Azji poza rzetelnym rozpoznaniem. Równocześnie uświadamia w swojej rozprawie, że trafne wykorzystanie w interwencji czynnika kulturowego, może bez znaczącego zwiększania kosztów ekonomicznych, optymalizować przebieg leczenia u pacjentów i adaptację do PChN ich opiekunów.

Podjęcie problemu dobrostanu psychospołecznego pacjentów z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów i jego bardzo udana realizacja w modelu mieszanym jest wartością dla psychologii (szczególnie zdrowia, pozytywnej i międzykulturowej), ale i pokrewnych nauk o zdrowiu i polityce społecznej, co zasługuje na szczególne uznanie. Poza poszerzeniem wiedzy ma duże znaczenie społeczne; podnosi świadomość w zakresie możliwych interwencji dla poprawy dobrostanu chorych i ich otoczenia.

Ogólna charakterystyka pracy

Rozprawę doktorską stanowi cykl pięciu (cztery opublikowane, jeden w procesie publikacyjnym) spójnych, powiązanych tematycznie publikacji wraz ze starannie opracowanym opisem osiągnięcia naukowego. Cykl artykułów obejmuje następujące prace:

1. Bulathwatta, D. T., Borchet, J., Rudnik, A., & Bidzan, M. (2023). Psychosocial well-being among individuals with chronic kidney disease undergoing hemodialysis treatment and their caregivers: A protocol of a mixed method study in Sri Lanka and Poland. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1194991>
2. Bulathwatta, D. T., Borchet, J., Rudnik, A., & Bidzan, M. (2024). The cross-cultural differences in shame and guilt among individuals with chronic diseases A scoping review. *Polskie Forum Psychologiczne*, 29(2), 135–164. <https://doi.org/10.34767/PFP.2024.02.02>
3. Bulathwatta, D. T., Rudnik, A., & Bidzan, M. (2024). All good without anything good. Beyond survival: Understanding the psychosocial experiences of individuals with chronic kidney disease and their caregivers in Sri Lanka. *Health Expectations*, 27(4), e14157. <https://doi.org/10.1111/hex.14157>
4. Bulathwatta, D. T., Rudnik, A., Borchet, J., Zelechowska, S., Treppner, M., Ruszkowski, J., Zakrzewska, A., Dębska-Ślizień, A.M., Biedunkiewicz, B., Tylicki, L. & Bidzan, M. (2025). Contrasting cultures, shared struggles: A qualitative analysis of the experiences

of end-stage kidney disease patients and their caregivers in Poland and Sri Lanka. *SAGE Open Nursing*, 11, Article 23779608251360594.

oraz

5. Bulathwatta, D. T., Borchet, J., Rudnik, A., Ruszkowski, J., Zakrzewska, A., Dębska-Ślizień, A.M., Biedunkiewicz, B., Tylicki, L., Puchalska-Reglińska, E. & Bidzan, M. Psychosocial well-being among individuals with end-stage kidney disease undergoing hemodialysis treatment in Sri Lanka and Poland: An explorative study. *Psychology, Health & Medicine* (Artykuł w recenzji)

Czasopisma, w których cykl został opublikowany są kierunkowe i mają wysoką wartość bibliometryczną (Frontiers in Psychology – IF = 2,9, MEiN = 70 pkt; SAGE Open Nursing – IF = 2,7, MEiN = 20 pkt; Health Expectations – IF = 3,2, MEiN = 100 pkt; Polskie Forum Psychologiczne MEiN = 40 pkt).

We wszystkich publikacjach mgr Darshika Thejani Bulathwatta jest pierwszą autorką mającą dominujący udział w ich przygotowaniu i opublikowaniu (od 80 do 40%), każdorazowo opracowując ich koncepcję, projektując badania, uczestnicząc w gromadzeniu danych, przeprowadzając analizy i interpretując ich wyniki, pisząc pierwsze wersje artykułów i aktywnie dopracowując teksty po recenzjach. Indywidualny wiodący wkład Pani mgr Darshiki Thejani Bulathwatta w oceniany cykl artykułów jest udokumentowany przez pisemne oświadczenia Jej współautorów (Załączniki; str.157-167). W związku z tym przedłożony cykl pięciu artykułów wraz z opisem osiągnięcia naukowego można przyjąć za rozprawę doktorską.

Całościowo odnosząc się do pracy stwierdzam, że jej tytuł „*Psychosocial Well-being Among Individuals with Chronic Kidney Disease Undergoing Hemodialysis Treatment and Their Caregivers: A Mixed-method Study in Sri Lanka and Poland*” w pełni odpowiada treściom w niej zawartym. Sposób sformułowania problemu badawczego jest metodologicznie prawidłowy, jasny i precyzyjny we wskazaniu co stanowi przedmiot eksploracji, którą obejmuje dysertacja. Jej zaletą jest pomyślnie przeprowadzenie międzykulturowych (Sri Lanka i Polska) badań metodami mieszanymi (ilościowymi i jakościowymi) nad uwarunkowaniami dobrostanu psychospołecznego pacjentów z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów. Autorka przekonująco identyfikuje podobieństwa i różnice w tym jak w obu krajach czynniki kulturowe, społeczne i opieki zdrowotnej wpływają na dobrostan psychospołeczny badanych pacjentów i ich opiekunów. Zaletą projektu Doktorantki obok zdecydowanego poszerzenia wiedzy w wybranym przez Nią obszarze

problemowym, jest bogaty zasób aplikacyjny dysertacji. Zamiarem, który w ocenie mgr Darshiki Thejani Bulathwatta jest wartościowym, jest transfer standardów i dobrych praktyk z polskiego systemu opieki zdrowotnej na Sri Lankę. Ponadto zapoczątkowane przez Nią celowe rozróżnianie zmiennych kulturowych w procesie leczenia ma walor nowości w obszarze stosowanej psychologii zdrowia.

Ocena rozprawy, realizacji celu badań i oryginalnego wkładu Autorki

Zgodnie z tytułem doktoratu celem łączącym wszystkie prace z cyklu jest ocena dobrostanu psychospołecznego osób z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializie oraz ich opiekunów. Ich wartość merytoryczna, potwierdzona pomyślnym przejściem procesów recenzji i opublikowaniem, nie będzie przedmiotem kolejnej analizy. W swojej ocenie skupię się na wartości całej dysertacji. Dobór prac wchodzących w skład doktoratu jest kompletny i wysoce satysfakcjonujący. Obejmuje obok protokołu badawczego, przeglądu literatury dotyczącego wstydu i poczucia winy u osób z chorobami przewlekłymi, trzy artykuły prezentujące wyniki badań własnych w modelu jakościowym i ilościowym.

Rozprawa jest bez wątpienia ambitnym i rzetelnie zrealizowanym projektem badań. W pierwszej publikacji Doktorantka poprzedza klarowną prezentację protokołu badań raportem z aktualnych danych epidemiologicznych PChN, refleksją nad różnicami w poziomie opieki zdrowotnej i uwarunkowanych kulturowo różnic (indywidualizm w Polsce vs. kolektywizm na Sri Lance) w podejściu do choroby u pacjentów i ich opiekunów. Przekaz jest logiczny i dobrze ustrukturyzowany.

Wszystkie publikacje włączone do dysertacji opierają się na istotnych założeniach, mających dużą wartość zarówno poznawczą, jak i aplikacyjną. Cele badań, które poddane zostały empirycznej weryfikacji i których wyniki zaprezentowano w oryginalnych trzech artykułach badawczych (w tym dwóch opublikowanych) obejmują:

1. Porównanie dobrostanu psychospołecznego osób z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom na Sri Lance i w Polsce.
2. Ocena związku czynników medycznych (obecność cukrzycy, nadciśnienia tętniczego) oraz społecznych (płeć, wiek, stan cywilny) z dobrostanem psychospołecznym osób z PChN poddawanych hemodializom.

Do ich realizacji Doktorantka zastosowała podejście ilościowe. Na podstawie przeglądu systematycznego realizowała kolejny cel, tj.:

3. Identyfikacji kulturowych różnic w doświadczaniu przez pacjentów z chorobami przewlekłymi problemów emocjonalnych (szczególnie w odniesieniu do przeżywania wstydu i poczucia winy).

Dostrzeżenie różnic w interpretacji źródeł, przebiegu i konsekwencji przeżywania wstydu i poczucia winy u polskich i lankijskich chorych z PChN, zdaniem Doktorantki, daje realne szanse na zaprojektowanie kulturowo dopasowanej, celowanej w specyfikę jednostki chorobowej interwencji, która pozytywnie wpisze się w przebieg leczenia.

Chcąc dogłębniej rozpoznać kontekst polski i lankijski w doświadczeniu choroby u pacjentów i ich opiekunów, przeprowadzono pomiar jakościowy. Na jego podstawie zrealizowano dwa kolejne cele, tj.:

4. Eksploracja sposobów w jaki osoby z PChN poddawane hemodializom oraz jak ich opiekunowie radzą sobie z chorobą i przebiegiem leczenia na Sri Lance i w Polsce.
5. Opracowanie wytycznych i rekomendacji mających na celu poprawę dobrostanu psychospołecznego osób z PChN poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów na Sri Lance.

Doktorantka zaprojektowała badania własne zachowując wszystkie wymagane procedury związane z uzyskaniem zgody Komisji Etyki Badań przy the Open University of Sri Lanka (numer protokołu: ER/2022/007; data zatwierdzenia: 15.07.2022); Komisji Etyki działającej przy Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego (numer protokołu: 03/2023; data zatwierdzenia: 13.03.2023); a także pisemnej zgody od każdego z uczestników badań indywidualnie. Przeprowadzenie badań było współfinansowane z grantu pozyskanego przez Doktorantkę na Sri Lance (Grant nr UGC/VC/DRIC/PG2020/OUSL/02).

Procedura badań w modelu mieszanym, którą posłużyła się do osiągnięcia celów badawczych jest w mojej ocenie trafna i rzetelna. Pomiar był wymagający przez fakt jego realizacji w szpitalach (Ogólny Szpital (Akademicki) w Kandy na Sri Lance; Uniwersyteckie Centrum Kliniczne Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w Polsce), w odrębnych kulturowo, administracyjnie i geograficznie kontekstach. Obejmował nie tylko pacjentów, ale i ich opiekunów. Obok danych medycznych zastosowano metody ilościowe (Kwestionariusz Jakości Życia w Przewlekłej Chorobie Nerek – Wersja Skrócona (KDQOL-SF) (adaptacje polska: Sapilak i in., 2006; lankijska: Senanayake i in., 2017), Inwentarz Depresji Becka (BDI) adaptacje polska: Zawadzki i in., 2009; lankijska: Rodrigo i in., 2015), Test Wstydu i Winy (TOSCA) adaptacje polska: Adamczyk & Sobolewski, 2022; lankijska: Senanayake i in., 2017), Skala Kontroli

UNIWERSYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO WYDZIAŁ PSYCHOLOGII

85-867 Bydgoszcz, ul. Leopolda Staffa 1
telefon (052) 370 84 02, 370 84 35
e-mail: psyche@ukw.edu.pl

Emocjonalnej Courtaulda (CECS), Skala Akceptacji Choroby (AIS) adaptacja polska: Czerw i in., 2021). Wybór kwestionariuszy jest zasadny w odniesieniu do tematu dysertacji, chociaż zabrakło mi czytelnej i pełnej informacji dotyczących adaptacji wykorzystanych kwestionariuszy, zastosowanych ich wersji oraz miar rzetelności (np. α Cronbacha) uzyskanych w próbach polskiej i lankijskiej. Pomiar jakościowy przeprowadzono w oparciu o półustrukturyzowany wywiad (ang. semi-structured interview), przeprowadzony na polskich i lankijskich pacjentach oraz opiekunach. Obszerny wywiad (27 pytań) przeprowadzony w różnych językach i kulturowych ramach na 10 lankijsko-syngaleskich pacjentach i 8 polskich oraz 8 opiekunów (5 ze Sri Lanki i 3 z Polski), w mojej ocenie, jest wart docenienia i w aspekcie formalnym (nakładu pracy i czasu) i merytorycznym (pozyskanie zupełnie nowych danych do analizy problemu). Uwzględnienie złożonej i trudnej procedury badań i ich kliniczny kontekst (badania przeprowadzane w szpitalach podczas leczenia) pozwala na pozytywną ocenę wyniku rekrutacji – w Polsce badaniami objęto 43 pacjentów, a na Sri Lance 50 pacjentów. Kryteria włączające do badań i wykluczające z nich zostały doprecyzowane w sposób nie budzący zastrzeżeń.

Raz jeszcze podkreślę, że procedura badań ambitna i złożona jest poznawczo dojrzała, wypełniająca lukę w literaturze przedmiotu, a przy tym ma dużą wartość aplikacyjną dając możliwość transferu dobrych praktyk w system opieki zdrowotnej na Sri Lance.

Uzyskane rezultaty w modelu mieszanym poddano zasadnym wobec obranych celów i poprawnym analizom statystycznym. Zabieg, którym posłużyła się Doktorantka, w prezentacji danych jakościowych, który polegał na wyjściu od danych z rodzimej kultury, by w kolejnym artykule przeprowadzić międzykulturowe analizy i na ich podstawie wyodrębnić dwie jakości zarządzania chorobą zakorzenionych w sile indywidualnego Ja w kolektywnej mocy tradycji, podoba mi się. Pokazuje dojrzewanie badaczki w poszukiwaniu i odkrywaniu znaczeń, jakie formułują chorzy i ich opiekunowie w toku choroby. Jest merytorycznie wyważony i badawczo płodny. Doktorantka podkreśla konieczność zreplicowania badań własnych na innych grupach religijnych (np.: Tamilach, Muzułmanach czy Burghersach). W kontekście europejskim – podpowiem – warto uwzględnić wysoką dynamikę przemian pokoleniowych zwłaszcza wśród cyfrowych tubylców (ang. digital natives). Podsumowując w dobie wszechobecnej globalizacji dokumentowanie lokalnych uwarunkowań kulturowych oraz ich współzależności z klinicznymi i psychospołecznymi wskaźnikami dobrostanu umożliwia poprawę holistycznej i inkluzywnej opieki nad pacjentami z PChN z kultur indywidualistycznych i kolektywistycznych. Wyniki z pomiaru ilościowego przyniosły również interesujące ustalenia. Najbardziej kluczowe, w mojej ocenie, jest zwrócenie uwagi na różnice w odczuwaniu bólu w próbach lankijskiej

UNIWERSYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO WYDZIAŁ PSYCHOLOGII

85-867 Bydgoszcz, ul. Leopolda Staffa 1
telefon (052) 370 84 02, 370 84 35
e-mail: psyche@ukw.edu.pl

i polskiej (przy czym wnioski formułowane przez Doktorantkę nie korespondują z wartością liczbową przedstawioną w tabeli 3 strona 67-8 – błąd edytorski?), jak i diametralnie różną ocenę funkcji seksualnych u chorych. W tym zakresie zarysowuje się możliwość transferu przekonań i działań z kręgu lankijskiego na polski. I tak jak w odniesieniu do danych jakościowych, tak i tu przy wartościach ilościowych zasadnicze znaczenie złożonych współzależności dobrostanu pacjenta w chorobie przewlekłej umiejscawia Doktorantka w obszarze kultury, chociaż nie neguje występowania uniwersalnej strategii radzenia sobie z chorobą zagrażającą życiu (zob. wyniki dotyczące akceptacji choroby). Raportowane wyniki są przekonująco interpretowane w świetle dostępnej wiedzy, a wartość projektu realistycznie oceniona przez Doktorantkę. Jest świadoma ograniczeń, które wystąpiły w badaniach własnych i objęły: małą liczbę pacjentów, przekrojowy model badań, zastosowanie samoopisu w pomiarze, co niesie ryzyko obciążenia kulturowego, a w związku z tym ogranicza generalizację wyników. Fakt gruntownego osadzenia rezultatów badań własnych w literaturze przedmiotu wzmacnia dojrzałe interpretacje Doktorantki i pozytywnie rezonuje z Jej przemyślanymi wnioskami.

Przedstawiona do oceny dysertacja, w ujęciu całościowym obejmującym jej składowe, porządek efektywnego osiągania celów badawczych, zdolność integracji i interpretacji zgromadzonych rezultatów, jest dowodem na wszechstronne kompetencje badawcze mgr Darshiki Thejani Bulathwatta, dojrzały warsztat badawczy i specjalistyczną aktualną wiedzę w obszarze psychologii i zdrowia. Bezspornym walorem jej pracy doktorskiej jest przygotowanie domkniętego, spójnego cyklu publikacyjnego, który nie wyczerpał potencjału kolejnych wartościowych prac w oparciu o zgromadzone w modelu mieszanym dane międzykulturowe dotyczące dobrostanu psychospołecznego pacjentów z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów.

Zrealizowany przez Doktorantkę projekt jest aktualny i użyteczny, ale również płodny badawczo – stanowi przesłankę dla badaczy nauk społecznych by pokusić się o krytyczną rewizję ich uniwersalistycznych praktyk badawczych w kierunku resentymentu wobec wskaźników trafności ekologicznej. Praca doktorska ma ogromny potencjał w obszarze zastosowań praktycznych uzyskanych wyników w optymalizacji dobrostanu pacjentów z przewlekłą chorobą nerek (PChN) poddawanych hemodializom oraz ich opiekunów.

Ostatni komentarz, jaki chcę sformułować, odnosi się do nieprzeciętnej determinacji i sprawstwa Doktorantki, które w obcym kulturowo kontekście pomyślnie przygotowała pracę doktorską ubogacając polski dorobek akademicki.

UNIWERSYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO WYDZIAŁ PSYCHOLOGII

85-867 Bydgoszcz, ul. Leopolda Staffa 1
telefon (052) 370 84 02, 370 84 35
e-mail: psyche@ukw.edu.pl

Należy podkreślić, że praca mgr Darshiki Thejani Bulathwatta stanowi spójną całość, a jej wartość merytoryczną oceniam wysoko. Przeprowadzone polsko-lankijskie badania mają charakter oryginalny, a podjęty problem ma obok waloru poznawczego jest społecznie użyteczny. Uwagi krytyczne przedstawione w recenzji nie umniejszają walorów ocenianej dysertacji.

Konkluzja recenzji

Reasumując stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Darshiki Thejani Bulathwatta, przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Marioli Bidzan i promotor pomocniczej dr Judyty Borchet w pełni spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z Ustawą o tytułach i stopniach naukowych (Dz.U. z 2023, poz. 742).

Rozprawa doktorska jest pracą oryginalną, w której Doktorantka rozwiązuje postawiony problem w sposób, który potwierdza jej umiejętności do prowadzenia pracy naukowej.

Z pełnym przekonaniem wnoszę o przyjęcie rozprawy przez Radę Dyscypliny Psychologia Uniwersytetu Gdańskiego oraz o dopuszczenie Pani mgr Darshiki Thejani Bulathwatta do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Jednocześnie ze względu na zdecydowanie pozytywną ocenę pracy, jej istotny wkład do teorii i praktyki z obszaru psychologii, wnoszę o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Darshiki Thejani Bulathwatta.

dr hab. Aleksandra Błachnio, prof. uczelni

Uniwersytet
Kazimierza
Wielkiego
w Bydgoszczy

dr hab. Aleksandra Błachnio, prof. ucz.
e-mail: alblach@ukw.edu.pl